

Займався сірий похмурий день. Важко нависали хмари, а вогке повітря підказувало, що ось-ось випаде сніг. Покоївка зайшла до кімнати, де спала дитина, і розсунула завіси. Її погляд звично ковзнув по будинку навпроти — поштукатуреному, з портиком — і повернувся до дитячого ліжечка.

— Прокидайся, Філіпе, — озвалася жінка.

Вона потягнула ковдру, взяла дитину на руки і понесла вниз сходами. Хлопчик іще не зовсім прокинувся.

— Мати хоче тебе бачити, — пояснила покоївка.

Вона відчинила двері до кімнати поверхом нижче і покляла дитину на ліжку, в якому лежала жінка. Це була його мати. Вона витягнула руки, і дитина зручно вместилася під боком. Хлопчик не питав, чому його розбудили. Мама поцілувала заплющені синові очі й відчула своїми невеличкими тоненькими руками тепло маленького тіла у білій бавовняній нічній сорочечці. Жінка притиснула дитину міцніше.

— Хочеш спати, любий? — запитала вона.

Материн голос був таким слабеньким, що здавалося, наче він лунає звіддалік. Хлопчик не відповів, лише задоволено всміхнувся. Він почувався надзвичайно щасливим у цьому великому теплому ліжку і м'яких обіймах. Зіщулившись біля матері, він спробував стати ще меншим і сонно поцілував її. За мить малий заплющив очі та незабаром знову заснув. Лікар підійшов до них і зупинився біля ліжка.

— Ох, не забирайте його так швидко, — застогнала жінка.

Лікар серйозно подивився на неї, не промовивши жодного слова у відповідь. Мати знала, що їй не дозволять надовго залишити дитину, тому поцілувала сина ще раз і провела руками по його тілу аж до ніг; вона потримала в долоні праву ступню, відчула п'ять маленьких пальчиків і повільно торкнулася лівої. Схлипнула.

— Що сталося? — запитав лікар. — Ви стомилися.

Жінка похитала головою, не в змозі промовити хоча б слово, і сльози заструменіли по її обличчю. Лікар нахилився до хворої.

— Дозвольте мені забрати його.

Вона була занадто слабкою, щоб опиратися його бажанню, тож підняла дитину вгору. Лікар знову передав хлопчика няньці.

— Краще віднесіть його назад до ліжечка.

— Звичайно, сер.

Вона понесла геть маленького сплячого хлопчика. Його мати зайшлася риданнями, від яких краялося серце.

— Бідолашне дитя, що з ним тепер буде?

Доглядальниця спробувала заспокоїти її, і незабаром жінка виснажилася, а ридання стихли. Лікар підійшов до стола з протилежного боку кімнати, де під рушником лежало тільки мертвонародженої дитини. Чоловік підняв рушник і подивився. Від ліжка його відгороджувала ширма, однак жінка здогадалася, що саме він робить.

— Це був хлопчик чи дівчинка? — прошепотіла вона, звертаючись до медсестри.

— Ще один хлопчик.

Жінка не відповіла. За мить повернулася нянька й підійшла до ліжка.

— Панич Філіп так і не прокинувся, — повідомила вона.

Запала тиша. Потім лікар іще раз перевірів пульс пацієнтки.

— Гадаю, просто зараз я нічим не можу допомогти, — сказав він. — Зайду ще раз після сніданку.

— Я проведу вас, сер, — запропонувала нянька.

Вони мовчки спустилися сходами. У коридорі лікар зупинився.

— Ви відправили по зятя місіс Кері, чи не так?

— Так, сер.

— Знаєте, о котрій годині він приїде?

— Ні, сер, я чекаю на телеграму.

— А як щодо хлопчика? Гадаю, краще відіслати його кудись.

— Міс Воткін обіцяла забрати його, сер.

— Хто вона?

— Його хрещена мати, сер. Як ви гадаєте, сер, місіс Кері одужає?

Лікар похитав головою.

2

Минув тиждень. Філіп сидів на підлозі у вітальні маєтку міс Воткін в Онслоу Гарденз. Він був єдиною дитиною і звик гратися на самоті. Кімната була захаращена масивними меблями, на кожній канапі лежало по три великих подушки. На кріслах вони теж були. Філіп зібрав їх та за допомогою набору позолочених стільців, які були легкими й безперешкодно рухалися, збудував вигадливу печеру, де можна було ховатися від червоношкірих, що причаїлися за порт'єрами. Він притиснув вухо до підлоги і слухав, як стрімко біжить прерією стадо буйволів. Почувши раптом, як відчинилися двері, хлопчик затамував дихання, щоби його не знайшли, але дебела рука відсунула стілець, і подушки попадали на підлогу.

— Неслухняний хлопчисько, міс Воткін *точно* сваритиметься.

— Ку-ку, Еммо! — озвався малий.

Нянька нахилилася й поцілувала його, а потім узялася збирати подушки і складати їх на свої місця.

— Я їду додому? — поцікавився хлопчик.

— Так, я приїхала, щоби забрати тебе.

— У тебе нова сукня.

Йшов тисяча вісімсот вісімдесят п'ятий рік, і вона носила турнюр¹. Сукня Емми була пошита з чорного оксамиту, з вузькими рукавами і похилими плечима, а спідницю прикрашали три широкі оборки. На голові вона мала чорний капор з оксамитовими стрічками. Жінка завагалася. Запитання, яке вона

¹ Модна в кінці XIX ст. частина жіночого туалету у вигляді подушечки, яка підкладалася під сукню нижче талії для надання фігурі пишності. (Тут і далі прим. перекл.)

сподівалася почути, не пролунало, і її заготована відповідь не знадобилася.

— Не хочеш запитати, як справи у мами? — врешті-решт поцікавилася вона.

— Ой, я забув. Як мама?

Тепер вона була готова.

— У твоєї мами все добре і вона щаслива.

— Ох, я радий.

— Твоєї мами більше тут немає. Ти вже ніколи її не побачиш.

Філіп не зрозумів, що вона має на увазі.

— Чому не побачу?

— Твоя мама на небесах.

Вона почала плакати, і Філіп, так нічого й не зрозумівши, приєднався до неї. Емма була високою кремезною жінкою зі світлим волоссям і грубими рисами. Вона народилася в Девонширі та, попри свою багаторічну службу в Лондоні, так і не змогла позбутися різкого акценту. Від сліз жінка ще більше розчулилася і притисла малого до серця. Вона розуміла біду цієї дитини, позбавленої єдиної на світі безкорисливої любові. Те, що хлопчика доведеться віддати чужим людям, здавалося жахливим. Утім, уже за мить Емма зібралася.

— Твій дядько Вільям не може дочекатися зустрічі з тобою, — повідомила вона. — Біжи попрощайся з міс Воткін, і ми повернемося додому.

— Я не хочу прощатися, — заперечив хлопчик, інстинктивно намагаючись приховати сльози.

— Гаразд, тоді біжи нагору і забери свій капелюх.

Він так і зробив, а коли спустився, Емма вже чекала на нього в коридорі. У кабінеті за ідальнею Філіп почув голоси. Він зупинився. Хлопчик знав, що міс Воткін та її сестра розмовляють із друзями, і йому — дев'ятирічній дитині — здалося, що ті пожаліють його, якщо він зайде.

— Думаю, я все ж піду й попрощаюся з міс Воткін.

— Гадаю, так буде краще, — погодилася Емма.

— Піди і скажи їм, що я йду, — попросив малий.

Йому хотілося якнайкраще скористатися нагодою. Емма постукала і зайшла до кімнати. Філіп почув, як вона сказала:

— Панич Філіп хоче з вами попрощатися, міс.

Розмова раптово стихла, і Філіп покульгав до кабінету. Генрієтта Воткін була огрядною червонощокою жінкою з фарбованим волоссям. У ті часи фарбоване волосся привертало увагу, тож удома хлопчик чув чимало пліток, коли його хрещена мати змінювала колір зачіски. Вона жила зі старшою сестрою, яка мовчки примиралася зі своїм літнім віком. У сестер гостювали дві незнайомих Філіпу пані, які зацікавлено на нього дивилися.

— Моє бідолашне дитя, — сказала міс Воткін, розкриваючи обійми.

Вона заплакала. Аж тепер Філіп зрозумів, чому його хрещена мати не обідала і вдягнула чорну сукню. Сльози заважали їй розмовляти.

— Я мушу повертатися додому, — нарешті озвався хлопчик.

Він вирвався з обіймів міс Воткін, і вона ще раз його поцілувала. Потім Філіп підійшов до її сестри і попрощався з нею. Одна з незнайомок попросила дозволу поцілувати його, і малий серйозно погодився. Попри сльози, він сповна насолоджувався викликаним переполохом; хлопчик радо залишився би трохи довше, аби всотати це відчуття, але здогадався, що заважає, тому сказав, що на нього чекає Емма.

Він вийшов з кімнати, але покоївка саме спустилася вниз, аби потеревенити у підвалі з подружкою; тож Філіп чекав на неї на під'їзній доріжці, як раптом почув голос Генрієтти Воткін.

— Його мати була моєю найкращою подругою. Я не можу змиритися з думкою, що вона померла.

— Тобі не слід було йти на похорон, Генрієтто, — озвалася сестра. — Я знала, що ти засмутишся.

Утрутилася одна з незнайомок:

— Бідолашний маленький хлопчик, страшно стає від самої думки, що він залишився геть один на цілому світі. Я помітила, що він кульгає.

— Так, він клишоногий. Його мати так сумувала через це. А тоді повернулася Емма. Вони зупинили двоколісний екіпаж, і нянька пояснила кучеру, куди їхати.

3

Коли вони під'їхали до будинку, де померла місіс Кері, — на похмурій, респектабельній вулиці між Ноттінг-Гілл-Гейт і Гай-стріт у Кенсінгтоні — Емма відвела Філіпа до вітальні. Там його дядько писав листи-подяки за надіслані вінки. Один із них не встиг прибути до похорону і тепер лежав у картонній коробці на коридорному столику.

— Це панич Філіп, — оголосила Емма.

Містер Кері повільно підвівся і поручкався з хлопчиком. Після секундних роздумів чоловік нахилився і поцілував малого в чоло. Зросту дядько був трохи нижчого за середній, мав схильність до гладшання і зачісував довге волосся на голові так, аби приховати залисини. Риси чисто поголеного обличчя були правильні, й легко було уявити, що в юності чоловік виглядав привабливо. На годинниковому ланцюжку містер Кері носив золотий хрестик.

— Тепер ти житимеш зі мною, Філіпе, — повідомив дядько. — Тобі це подобається?

Два роки тому, перехворівши на вітрянку, Філіп гостював у будинку священика; але пригадати міг лише горище і просторий садок, а не дядька з тіткою.

— Так.

— Ти мусиш ставитися до мене і тітки Луїзи, як до батька з матір'ю.

Губи хлопчика дрібно затремтіли, обличчя почервоніло, але Філіп не відповів.

— Твоя дорога мати залишила тебе під моєю опікою.

Містер Кері не відзначався красномовством. Коли надійшла звістка, що дружина його брата помирає, він одразу ж вирушив до Лондона, але цілу дорогу думав лише про те, яких незручностей завдасть його життю її смерть, якщо доведеться

підкуватися про племінника. Дядькові було далеко за п'ятдесят, а його дружина, з якою він побрався тридцять років тому, не могла народити дитину; і думка про присутність маленького хлопчика, котрий міг виявитися неслухняним і грубим, чоловіка не тішила. А братова дружина йому взагалі ніколи не подобалася.

— Завтра я відвезу тебе до Блекстейбла, — продовжив він.

— А Емма поїде з нами?

Дитина поклала свою ручку в няньчину долоню, і жінка стиснула її.

— Боюся, Еммі доведеться від нас піти, — озвався дядько.

— Але я хочу, щоб Емма поїхала зі мною.

Хлопчик заплакав, і нянька теж не змогла стримати сліз. Містер Кері безпомічно дивився на них.

— Гадаю, вам краще на хвилинку залишити мене з паничем Філіпом наодинці.

— Звичайно, сер.

Хоча малий міцно чіплявся за неї, жінка обережно вивільнилася з його обіймів. Містер Кері посадив хлопчика на коліна й обійняв його.

— Тобі не можна плакати, — сказав він. — Ти вже занадто дорослий, аби за тобою доглядала нянька. Нам слід подумати, чи не віддати тебе до школи.

— Я хочу, щоб Емма поїхала зі мною, — наполягала дитина.

— Це чимало коштує, Філіпе. Твій батько залишив не так уже й багато, і я навіть не знаю, що з цього не витратили. Ти мусиш заощаджувати кожне пенні.

Напередодні містер Кері навідався до сімейного адвоката. Батько Філіпа був хірургом, мав хорошу практику, і здавалося, що його робота в шпиталі повинна забезпечити йому пристойне життя. Тож, коли чоловік раптово помер від інфекції крові, всі страшенно здивувалися, дізнавшись, що він не залишив удові майже нічого, крім своєї страховки і комірнього від їхнього будинку на Брутон-стрит. Це сталося шість місяців тому, і вже вагітна місіс Кері, залишившись із дитиною на руках, з горя втратила голову і здала будинок, погодившись на першу-

ліпшу пропозицію. Свої меблі вона відіслала на склад, і, щоби не мати жодних незручностей до народження дитини, винайняла вмебльований будинок, заплативши, на думку священика, шалену суму. Однак жінка ніколи не вміла обходитися з грошима і не змогла пристосувати свої витрати до нових обставин. Невеличку отриману суму вона викинула на вітер, і тепер, після сплати всіх рахунків, на утримання хлопчика до його повноліття залишилося трохи більше двох тисяч фунтів. Але неможливо було пояснити все це Філіпу, і він продовжував ридати.

— Тобі краще піти до Емми, — вирішив містер Кері, відчуваючи, що нянька може втішити дитину краще за будь-кого іншого.

Не промовивши жодного слова, Філіп зіслизнув із дядькових колін, але чоловік зупинив його.

— Ми мусимо виїхати завтра, бо в суботу я готуватимусь до проповіді; тож ти маєш сказати Еммі, аби вона зібрала всі твої речі вже сьогодні. Можеш узяти всі свої іграшки. І якщо хочеш мати щось, що нагадуватиме тобі про батька і матір, візьми по одній речі на згадку про кожного з них. Усе інше ми продамо.

Хлопчик вислизнув із кімнати. Містер Кері не звик працювати, тож до своєї кореспонденції повернувся неохоче. На краю стола лежав стос рахунків, і це дратувало чоловіка. Один із них здавався йому особливо безглуздим. Одразу після смерті місіс Кері Емма замовила у квітковому магазині ціле море білих квітів для кімнати, де лежала мертва жінка. Вона просто викинула гроші на вітер. Занадто багато на себе взяла. Він звільнив її, навіть якби мав достатньо грошей.

Однак Філіп пішов до Емми, притиснувся головою до її грудей і заривався так, що здавалося, наче його сердечко розірветься на шматки. А нянька, вважаючи його майже власним сином, — адже почала піклуватися про хлопчика, коли йому був лише місяць, — заспокоювала його тихими словами. Жінка обіцяла, що іноді навідуватиметься до нього, ніколи не забуде його, розповідала про сільську місцевість, куди він поїде, і про свій власний дім у Девонширі — її батько мав дорожню заставу на шляху, що вів до Ексетера, у хліву вони тримали свинку і корову, а корова щойно народила телятко, — аж поки Філіп не забув

про сльози і не захопився думкою про завтрашню подорож. Урешті-решт жінка опустила хлопчика на підлогу, адже на неї чекало так багато роботи, і він допоміг їй викласти на ліжку свій одяг. Потім нянька відправила Філіпа зібрати іграшки в дитячій, і вже незабаром він задоволено грався.

Однак кінець кінцем Філіп стомився від самоти і повернувся до спальні, де Емма складала його речі у велику олов'яну скриньку; хлопчик пригадав, що дядько дозволив йому взяти по одній речі на згадку про батька і матір. Він розповів про це Еммі й запитав, що йому вибрати.

— Краще піди до вітальні та подивись, що тобі подобається.

— Там дядько Вільям.

— Не зважай. Тепер ці речі — твоя власність.

Філіп повільно спустився і побачив відчинені двері. Містер Кері вийшов із вітальні. Хлопчик потихеньку обійшов кімнату. Вони жили в цьому будинку так недовго, що його майже нічого тут не цікавило. Це була чужа кімната, і Філіп не знайшов нічого, що припало б йому до душі. Однак він знав, де були материні речі, а де — господаря квартири, і врешті-решт вибрав невеличкий годинник, який, як він колись чув, подобався матері. Узявши його, хлопчик похнюплено повернувся нагору. Біля дверей матеріної спальні він зупинився і прислухався. Йому ніхто не казав, що туди не можна заходити, однак це чомусь здавалося недобрим; Філіп був трохи наляканим, серце стривожено билось, але водночас щось спонукало його повернути ручку. Хлопчик так і зробив, тихенько, наче не хотів, аби його хтось почув, і повільно штовхнув двері. Перш ніж наважитися увійти, малий трохи постояв на порозі. Зараз він уже не боявся, але все здавалося дивним. Хлопчик зачинив за собою двері. Завіси були запнуті, й у холодному світлі січневого пообіддя у кімнаті панувала темрява. На туалетному столику лежали щітки і люстерко місіс Кері, а на невеличкій таці — шпильки для волосся. На камінній полиці стояли його і батькова фотографії. Він частенько бував у цій кімнаті без мами, але тепер усе здавалося інакшим. Навіть стільці мали дивний вигляд. Ліжка було застелене, наче

сьогодні вночі хтось збирався у ньому спати, а на подушці у чохла лежала нічна сорочка.

Філіп відчинив велику шафу, завішану сукнями, заліз усередину, обхопив руками якомога більше одягу і притиснув його до обличчя. Сукні пахли материними парфумами. Потім хлопчик відчинив шухлядки матиного туалетного столика, де лежали всілякі її дрібнички, і взявся їх розглядати: серед постільної білизни ховалися мішечки з лавандою, від яких ширився свіжий приємний запах. Кімната більше не була чужою, і Філіпу здавалося, наче мама просто вийшла на прогулянку. Незабаром вона повернеться і підніметься в дитячу, щоби випити з ним чаю. Хлопчику здалося, що він відчув на вустах мамин поцілунок.

Неправда, що він більше ніколи її не побачить. Неправда, бо це неможливо. Він виліз на ліжку, поклав голову на подушку і лежав там, майже не рухаючись.

4

Прощання з Еммою не обійшлося без сліз, але подорож до Блекстейбла розважила Філіпа, тож туди він приїхав спокійним та радісним. Між Лондоном і Блекстейблом було шістдесят миль¹. Віддавши валізи носію, містер Кері вирушив разом із Філіпом додому пішки — дорога зайняла трохи більше п'яти хвилин, і, опинившись біля воріт, хлопчик раптово пригадав їх. Вони були червоними з п'ятьма ґратками і вільно хиталися на петлях, так що на них було зручно (хоча й заборонено) кататися. Крізь сад хлопчик із дядьком дійшли до парадних дверей. Таке траплялося нечасто — коли навідувалися гості, по неділях і з особливих приводів, наприклад, коли вікарій їхав до Лондона чи повертався звідти додому. Зазвичай вдома користувалися боковими дверима, а ще були задні — для садівника, жебраків і волоцюг. Це був досить великий будинок із жовтої цегли з червоним дахом, збудований у церковному

¹ Британська та американська міра довжини. Одна миля дорівнює 1609,344 м.